

مطالعه

نکاتی درباره‌ی

مطالعه مطالعه

محمد حسین معتمدراد

اشاره

در عصری به سر می‌بریم که با وجود ارتباطات وسیع و مدرن و اطلاع‌رسانی قوی، هنوز خواندن و مطالعه جایگاه ویژه‌ای دارد. هر کسی در هر مقام و موقعیتی، بخشی از اوقات خود را صرف مطالعه می‌کند. با این حال، میزان آنس و توجه به کتاب، در گروه‌های سنی متفاوت است. کودکان بیش‌تر به رنگ‌ها و تصاویرها توجه دارند و بر آن اساس با کتاب آنس می‌گیرند، و قشر جوان و نوجوان، غالباً تمایل بیش‌تری به خواندن کتاب‌های قصه و داستان دارند. بعضی از آن‌ها نیز به آثار علمی-پژوهشی رو می‌آورند. این مقاله، ضمن ارائه‌ی تعریف مطالعه، به هدف‌ها، عوامل و آسیب‌های آن نیز می‌پردازد.

۱۶/۱۷ ۹۱۹۱

پاییز و زمستان ۱۳۸۵

تعریف و معنای لغوی مطالعه

واژه‌ی «مطالعه» برگرفته از «مطالعة» عربی، در باب «مفاعلة» و ریشه‌ی آن «طَلَعَ»، به معنای «آگاه شدن» است. معنای لغوی مطالعه عبارت است از:

- نگریستن به هر چیزی برای واقف شدن به آن؛
- تأمل، تفکر و اندیشه؛
- چیزی به کسی نوشتن برای واقف شدن او؛
- نظر به دقت؛
- واقف گردیدن به چیزی؛
- نگریستن برای وقوف یافتن بر آن؛
- پیوسته در چیزی نگریستن.

اما معنای اصطلاحی مطالعه در حد معنای عام آن، گسترده نیست:

- مطالعه حرکتی است که سبب انتقال پیام می‌شود. امری است که طی آن، تنها با استفاده از قدرت و توان اندیشه، آگاهی حاصل می‌آید و موجبات کمال و ارتقای درک به مرحله‌ی بالاتری فراهم می‌شود. به گفته‌ی فیلسوف انگلیسی، فرانسیس بیکن: «ابتدا مطالعه ذات آدمی را به کمال می‌رساند، و بعدها، خود انسان با تجربه و تمرین به مرحله‌ی کمال می‌رسد.» و باز می‌گوید: «کتاب را بخوان تا مایه‌ی تأمل، سنجش و اندیشیدن تو باشد.»
- مطالعه، نگریستن و دقت نظر برای فهمیدن بیش تر است؛ به عبارت دیگر، کشف مجهولات و راهیابی به معلومات.
- مطالعه، جست‌وجوی گام به گام براساس نیازهای روزمره است.

هدف‌های مطالعه

مطالعه کردن باید سیر منطقی داشته باشد. یعنی مطالعه کننده خواندن را با هدف‌های روشنی شروع کند تا به اتلاف وقت منجر نشود. در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان هدف‌های مطالعه را به این شرح عنوان کرد:

- الف) آموختن و دستیابی به اطلاعات مورد نیاز.
- ب) تحصیل افکار نو و معلومات جدید.
- ج) نقد اندیشه‌ها.
- د) سرگرمی و تفریح، و رفع خستگی و کسالت.

عوامل مؤثر در مطالعه

الف) خانواده: نخستین مکانی که کودک با آن ارتباط مستقیم پیدا می‌کند و شخصیت کودک در آن شکل می‌گیرد، محیط خانواده است. کودکانی که در محیط خانواده، خود را با مطالعه سرگرم می‌کنند، قطعاً والدینشان به مطالعه گرایش داشته‌اند. درصد احتمال پیشرفت و موفقیت این کودکان در جامعه به مراتب بیش تر است. بنابراین در محیط خانواده، ابتدا والدین خود باید بخشی از اوقاتشان را به کتاب خواندن

اختصاص دهند تا فرهنگ کتابخوانی رواج یابد. یعنی شرایط مطالعه در خانه فراهم آید و کتاب وارد زندگی شود تا فرزندان نیز در این بستر فرهنگی مهیا، به مطالعه رو آورند. بسیاری از کارشناسان و صاحب نظران بر این باورند که خانواده کانون کسب و علم و معرفت است و منشأ مطالعه را باید در خانواده جست. کتابخوانی در خانواده نه تنها موقعیت های شغلی، اجتماعی و اقتصادی افراد آن را متحول می سازد، بلکه نوع تفکر و گرایش های آنان را در رابطه با مسائل اخلاقی، مذهبی و برنامه ریزی در امور جاری نیز متحول می سازد. در ادامه، چنانچه والدین توصیه های زیر را مدنظر قرار دهند، در استمرار فرهنگ مطالعه در خانواده تأثیر به

سزایی خواهد داشت:

۱. به موضوعات مورد علاقه و گرایش های فرزندان توجه نمایند.
۲. فرزندان را به مطالعه ی هدفمند ترغیب کنند.
۳. هدف های مطالعه را برای فرزندان شرح دهند.
۴. مراحل مطالعه (مطالعه ی اجمالی و سریع، تفصیلی و دقیق، بررسی و ارزیابی، علامت گذاری و یادداشت برداری، بازخوانی و بازگویی، عمل و به کارگیری) را برای فرزندان برشمارند.
۵. انواع مطالعه (مطالعه ی فردی و گروهی، عمومی و تخصصی) را برای فرزندان بیان کنند.
۶. آداب مطالعه (رعایت شرایط فیزیکی، روحی، زمانی و مکانی) را به فرزندان بیاموزند.

منشأ مطالعه را باید در خانواده جست

ب) محیط زندگی: عوامل محیطی (کتابخانه و دوستان کتابخوان) تأثیری شگرف بر شخصیت کودک، و رشد و نمو او دارند.

ج) امکانات ارتباطی و اطلاع رسانی: صداوسیما، اینترنت، ماهواره، روزنامه ها، مجلات و سینما، هر کدام در بازدارندگی یا تحریک و تشویق انسان به مطالعه مؤثرند.

د) دولت: توجه دولت مردان به امر مطالعه حائز اهمیت است. دولت می تواند نقش مؤثری در ایجاد کتابخانه

در سطح کشور، به ویژه در مدرسه‌ها و دانشگاه‌ها ایفا کند و شرایطی را به وجود آورد که مردم به سوی مطالعه گرایش بیش تری پیدا کنند. ایجاد انواع نمایشگاه‌های کتاب در مناطق گوناگون کشور، تربیت کتابداران مجرب و علاقه‌مند، و تربیت معلمان، مدرّسان و استادان با تجربه‌ای که اهل مطالعه و تحقیق باشند، می‌تواند از دیگر اقدامات دولت به شمار آید.

آسیب‌های مطالعه

از عوامل رشد و پیشرفت در مطالعه، شناخت موانع و آسیب‌های مطالعه و تلاش در جهت برطرف کردن آن‌هاست. برخی از آسیب‌هایی که می‌توان برای مطالعه پیش‌بینی کرد عبارتند از:

- بی‌نظمی در مطالعه و پراکنده‌خوانی؛
- بی‌علاقگی به مطالعه و فقدان انگیزه برای آن؛
- بی‌توجهی به موضوع و هدف‌های مطالعه؛
- دلسردی و وازدگی از مطالعه در اثر خواندن کتاب‌های نامناسب؛
- فقدان تمرکز حواس؛
- رعایت نکردن آداب و شرایط مطالعه (مانند مکان مناسب، وضعیت هوا، نور، وضع نشستن، فاصله‌ی میان چشم‌ها با کتاب، زمان مطالعه و...)
- بی‌توجهی به اصول و روش‌های مطالعه؛
- ناآگاهی از سیر مطالعاتی.

از عوامل رشد
و پیشرفت در مطالعه،
شناخت موانع
و آسیب‌های مطالعه
است

۱۶/۱۷ ۹۰۱۹
پاییز و زمستان ۱۳۸۵

منابع

۱. خادمی، دکتر عین‌الله. مطالعه‌ی روشمند (آشنایی با روش‌ها و فنون مطالعه صحیح). انتشارات پارسایان. چاپ دوم. ۱۳۸۰.
۲. سلیمی باهر، حسین. گامی به سوی مطالعه. انتشارات یاس نی. چاپ اول. ۱۳۸۰.
۳. محدثی، جواد. روش‌ها. نشر معروف. چاپ نهم. ۱۳۸۰.
۴. دهخدا، علی‌اکبر. لغت‌نامه. ج ۴۵. ص ۹۱۶.